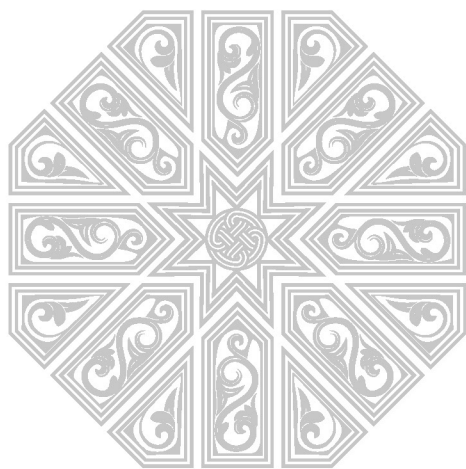

Խմբերգեր
Տիգրան Մանսուրյան Choral Works
Tigran Mansurian

Խմբերգեր
Տիգրան Մանսուրյան

Choral Works
Tigran Mansurian

photo by Arvin Kocharian

Տիգրան Մանսուրյան
Tigran Mansurian

Տիգրան Մանսուրյան

Ծնվել է 27 հունվարի 1939թ. Բեյրութում:

Սովորել է Երևանի Ռոմանոս Մելիքյանի անվան երաժշտական ուսումնարանի կոմպոզիցիայի բաժնում (Էդվարդ Բաղդասարյանի դասարանում) և Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի կոմպոզիցիայի բաժնում (Ղազարոս Սարյանի դասարանում):

Անցել է ստեղծագործական բեղուն ճանապարհ՝ հեղինակելով տարբեր ժանրերի երաժշտական երկեր, այդ թվում սիմֆոնիկ նվագախմբի, կամերային տարբեր կազմերի, երգչախմբի և մեներգիչների համար: Գրել է երաժշտություն նաև ֆիլմերի և թատերական ներկայացումների համար:

Ստեղծագործական առաջին քայլերից սկսած իր գործերը գրավել են արհեստավարների ուշադրությունը և արժանացել հանրության ջերմ ընդունելության:

ՀՀ արվեստի վաստակավոր գործչի և ՀՀ ժողովրդական արտիստի կոչումներ ունի: Մանսուրյանն արժանացել է ԽՍՀՄ համամիութենական երկու առաջին (1966 և 1968 թթ.) և ՀԽՍՀ Պետական (1981 և 1985 թթ.), ՀՀ Աշակույթի Նախարարության Արամ Խաչատրյանի անվան (1993 թ.) մրցանակների և ՀՀ Մեսրոպ Մաշտոցի (1996 թ.), Հայ եկեղեցու Սուրբ Սահակ-Սուրբ Մեսրոպի (2004 թ.) շքանշանների: 2014թ. արժանացել է ՀՀ պետական մրցանակի՝ «Ռեվլիեն» ստեղծագործության համար:

1992 - 95թթ. եղել է Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի ռեկտորը:

Մանսուրյանը հայտնի է իբրև նախկին ԽՍՀՄ-ում ժամանակակից երաժշտության ռահվիրաներից մեկը և առաջինը, ով հայ երաժշտության քնազավառում ներմուծել է կոմպոզիցիոն ժամանակակից գեղարվեստական միջոցներ: Իր ստեղծագործությունները մեծ հաջողություն են գտել համաշխարհային երաժշտական քաղաքների լավագույն համերգարաններում:

Միջազգային արդի երաժշտության կոմպոզիցիոն հնարքների և հայ ավանդական երաժշտամտածողության օրգանական միաձուլումն իր ինքնատիպ արտահայտությունն է ստացել Մանսուրյանի երաժշտության մեջ:

Tigran Mansurian

Born on January 27, 1939, Beirut.

He studied composition at the Romanos Melikian Music College (in Edvard Baghdasarian's class) in Yerevan and at the Yerevan Komitas State Conservatory (in Lazarus Sarian's class).

Throughout his fruitful creative career he has mostly composed orchestral, chamber, choral and vocal works, as well as music for films and stage plays. His creative efforts were well received from the very beginning of his career. He is a Meritorious Artist of the RA and People's Artist of the RA.

The winner of the first prizes in the All-Union Competition in Moscow (1966 & 1968) and the ASSR State Prizes (1981 & 1985).

He was rewarded with "Aram Khachaturian" prize by the Ministry of Culture in 1993, "Mesrop Mashtots" prize in 1996, the "St.Sahak- St.Mesrop" Medal of the Armenian Church in 2004.

Mansurian was nominated for a Grammy Award in 2006. In 2014 he was given the RA State Award for the composition "Requiem".

He served as rector of the Conservatory from 1992 to 1995.

Mansurian is recognized as one of the forerunners of contemporary music in the former USSR, being the first to introduce modern compositional techniques in Armenia.

His compositions have been performed to great acclaim in the best concert halls of the musical capitals of the world.

Mansurian's compositions are an organic mixture of international modern music compositional techniques and traditional Armenian musical thinking.

«Նարեկացի» արվեստի միությունը (ՆԱՄ) բարեգործական հիմունքներով գործող և շահույթ չհետապնդող հասարակական կազմակերպություն է, որը հիմնադրվել է բարերար Նարեկ Չարությանի կողմից և իր գործունեությունն է ծավալում 2000 թվականից: Կրելով սուրբ Գրիգոր Նարեկացու անունը և առաջնորդվելով հոգևորի խորհրդով՝ միությունը կոչված է ծառայելու հայ արվեստին, մշակույթին և հոգևոր արժեքներին:

2004 թվականին միությունն իր դռներն է բացել Երևանում և 2006 թվականին՝ Շուշիում:

ՆԱՄ-ում բոլոր միջոցառումները կազմակերպվում են միության կողմից բացառապես անվճար հիմունքներով բոլոր այն մարդկանց համար, ովքեր դիմում են ՆԱՄ, համապատասխանում են միության որոշեցրած սկզբունքներին ու չափանիշներին և ունեն ստեղծագործական ծրագիր, արժեք ներկայացնող ձեռնարկ կամ ցուցադրման ենթակա աշխատանքներ:

Իր գործունեության ընթացքում ՆԱՄ-ը կազմակերպել և կյանքի է կոչել մի քանի տասնյակ հատուկ նախագծեր, ամեն տարի իրականացնում է 300-ից ավելի համերգներ, ցուցահանդեսներ, դասախոսություններ, վարպետության դասեր, ֆիլմերի ցուցադրություններ և այլն, լույս է ընծայել բազմաթիվ արժեքավոր հրատարակություններ, համագործակցում է հայ և օտարերկրացի շատ ստեղծագործողների հետ:

«Նարեկացի» արվեստի միության Երևանի կենտրոնում գործում են «Նարեկացի» ժողովրդական նվագարանների նվագախումբը, «Նարեկ» երգչախումբը, մանուկների «Նովա» անսամբլը, նկարչական ուսուցողական խմբակներ: Շուշիի կրթօջախ-կենտրոնում իրականացվում են տարբեր ուսուցողական ծրագրեր. կիթառի (հեղինակային երգ), գեղանկարչության, փայտափորագրության, մանրանկարչության, ասեղնագործության, լուսանկարչության, թատերական, պարի, հեքիաթասածի, ասմունքի, երգի, անգլերենի, արտթերապիայի մշտական դասընթացներ, ինչպես նաև բազմաթույլ միջոցառումներ: ՆԱՄ-ի հատուկ ուշադրության կենտրոնում են հաշմանդամություն ունեցող մարդիկ, տաղանդավոր երեխաները, մարզերի երիտասարդ արվեստագետները:

Բոլոր միջոցառումների մուտքը միշտ ազատ է:

Naregatsi Art Institute (NAI) is a non-profit art organization established in 2000 with headquarters in Yerevan since 2004 and an educational art center in Shushi since 2006. Founded by philanthropist Nareg Hartounian and named after Saint Gregory of Narek, the NAI's principle mission is to preserve and promote Armenian art, culture and spiritual values.

Since its inception, the NAI each year has presented more than 300 concerts, exhibitions, lectures, master classes and film screenings collaborating with a great number of artists from Armenia and abroad. As part of its contribution to Armenian culture, NAI has created numerous unique books, CD's and publications exploring various facets of the rich Armenian cultural heritage.

The NAI is home to The Naregatsi Orchestra, The Narek Choir and The Nova Children's Ensemble, each of which presents concerts locally and internationally. In addition, weekly art and music classes are available free of charge to the general public under the auspices of the NAI Yerevan Center. The art center in Shushi provides a variety of classes in music (including folk, spiritual and Bard Song classes), as well as instruction in painting, wood engraving, embroidery, photography, theater, dance, storytelling, poetry, languages and computer graphics. Naregatsi Shushi also provides its own unique series of presentations and cultural events.

The NAI provides a special place for children, emerging artists, artists with disabilities and artists living in the regions of Armenia outside of Yerevan. It also provides space and resources to anyone with something of artistic value to share. All activities at the NAI are free of charge for both the audience and featured talent.

Հայաստանի Կամերային երգչախումբը (ՀԿԵ) ստեղծվել է 2000թ. «Վաչե և Թամար Մանուկյան» բարեգործական միության հովանավորությամբ: Երգչախմբի գեղարվեստական ղեկավարը և դիրիժորը ՀՀ արվեստի վաստակավոր գործիչ, «Մովսես Խորենացու» մեդալակիր Ռոբերտ Մլեքյանն է:

2008 թ. երգչախումբը վերանվանվել է Հայաստանի պետական կամերային երգչախմբի (ՀՊԿԵ):

Այն 35 երաժիշտներից կազմված մի արհեստավարժ երգչախումբ է, որի ծավալուն և բազմաբնույթ երգացանկում ընդգրկված են Գաբրիելլիի, Բախի, Բրամսի, Շնիտկեի, ինչպես նաև՝ Կոմիտասի և հայ ժամանակակից կոմպոզիտորների՝ Տիգրան Մանսուրյանի, Դավիթ Հալաջյանի և այլոց ստեղծագործությունները:

Երգչախումբը նաև բարեգործական ծրագիր ունի՝ հանդես է գալիս Հայաստանի շրջաններում:

Մասնակցել է ժամանակակից երաժշտության միջազգային փառատոնին Իտալիայի Բերգամո քաղաքում:

Համերգներ է ունեցել Ստրասբուրգի Եվրախորհրդարանի համերգային դահլիճում (2007թ.), Սանկտ Պետերբուրգի «Սպիտակ դահլիճում» և Եկատերինյան պալատում:

ՀՊԿԵ-ի մասնակցությամբ թողարկվել է «Ars Poetica» ձայներիզը:

Հայաստանի Պետական Կամերային Երգչախումբ

The State Chamber Choir Of Armenia

The Armenian Chamber Choir (ACC) was established in 2000 under the sponsorship of Vatche and Tamar Manoukian Benevolent Association. The artistic director and principal conductor of the choir is Robert Mikeyan, a Movses Khorenatsi medal recipient, Artist Honorarium of Armenia. In 2008 the choir acquired State status and was renamed into The State Chamber Choir of Armenia (SCCA).

The SCCA is a professional choir of 35 musicians. Their repertoire includes the works of Gabrielli, Bach, Brahms, Vasks, Schnittke, as well as works of Komitas and modern Armenian composers, such as Tigran Mansurian, David Haladjian, Edward Hairapetian and others.

The SCCA implements a benevolent program by performing in various regions of Armenia.

Since 2001 the choir has participated in a number of festivals in London, the International Festival of Modern Music at the Donizetti Opera Theatre in Bergamo, Italy, in the White Hall and the Yekaterininskiy Palace in Saint Petersburg. In 2007 the choir appeared with an exceptional concert at the EU Concert Hall in Strasbourg.

In 2006 the SCCA released its CD, *Ars Poetica*, which was included in The Gramophone music catalogue known for enlisting the best of classical music productions ever since 1923.

ՆԱԽԱԲԱՆ

Երաժշտությունը, պարարվեստի նման, հյուսված է բազմաթիվ ժեստերից: Այդ ժեստերի նրբությունից ու ճկունությունից, դրանց զուգակցումից և դասավորվածությունից մեծապես կախված են երաժշտության ներքին որակները, ինչպես նաև ենթագիտակցական այն տպավորությունը, որը երաժշտությունը թողնում է մեզ վրա: Դժվար է բառային արտահայտում գտնել այդ տպավորությանը. այն հաճախ պարզապես մնում է մեր հիշողության մեջ որպես հուզիչ մի կետ, և մենք անգործ ենք լինում արտահայտվել այլ կերպ, քան սոսկ մոնջ հիացմունքով՝ անբացատրելի առջև:

Տիգրան Մանսուրյանի երաժշտության մեջ, մանավանդ վերջին տասնամյակների ընթացքում, հաճախ վերադառնում է այսպիսի մի ժեստ-մոտիվ: Չորս-հինգ նոտայից բաղկացած՝ այն մշտապես ուղղված է վեր՝ կարծես սեկունդաներով և տերցիաներով մագլցելով դեպի տակտի ուժեղ մասը: Այդ մոտիվը նման է դեպի երկինք ուղղված ձեռքերի շարժումի, կամ է՝ այն հայացքի, որ անպատրաստ դիտորդը, կանգնած տաճարի կենտրոնում, միամտաբար նետում է վեր՝ հայտնաբերելով գմբեթի անսպասելի, խորը բարձրությունը: Ահա այսպիսի, առաջին հայացքից չնչին թվացող մանրամասներից հավաքվում է երաժշտական ձևի շինությունը, դրա զգացմունքային կողմը: Եվ կարևոր չէ, թե ինչ կերպարի նկարագրության է կոչված այդ մոտիվը՝ սլացիկ կանացիության, աստղային բարձունքում կորած Ալազյազի, թե անդնդախոր ծովի: Կոմպոզիտորը ստեղծագործության

առաջին իսկ քայլերից կարծես բացում է մեր առաջ մի հեռանկար, որտեղ յուրաքանչյուր հաջորդ հնչյունը կամ ֆրազը ունենում են հարատև արձագանքներ՝ դաշվելով շնորհակալ ունկնդրի հոգու խորքում:

Երգչախմբային երաժշտությունը բոլորովին էլ նոր ժանր չէ՝ հայ դասական երաժշտության համար: Կարելի է ասել, որ բուն իմաստով հայ դասական երաժշտությունն ինքը հենց սկիզբ է առել երգչախմբի համար գրված ստեղծագործություններից: Բավական է հիշել, թերևս, Մակար Եկմայանի, Քրիստափոր Կարա-Մուրզայի, և իհարկե, Կոմիտասի խմբերգերը և այդ խմբերգերի մեջ ազգային երաժշտության կերպարի գտումը, կողմնորոշման հստակությունը:

Արդյոք սա պարադոքս չէ՝ հնուց ի վեր խմբերգային բազմաձայնությունն չունեցած ազգի մոտ դասական երաժշտարվեստի ձևավորումը հենց երգեցիկ խմբերի կազմավորման, դրանց համար երկացանկ ստեղծելու, միանձնյա կատարման համար նախատեսված հին ու նոր երգերը բազմաձայնելու միջոցով: Եվ սակայն, Թեոդոր Ադորնոյի ասիմանման համաձայն, «բազմաձայն երաժշտությունն ասում է «մենք», անգամ եթե ապրում է զուտ կոմպոզիտորի երևակայության մեջ»: Այդ «մենք»՝ չափազանց ակտուալ է դառնում, երբ խոսքը հևի նոր մեկնաբանման մասին՝ կարծես դարերից եկած հին ձայներիև կոմպոզիտորը կցում է իր ուրույն

ձայնը՝ դարձնելով իր երաժշտական ստեղծագործությունը վիրտուալ ընդհանրական աշխատանքի (և ինչու ոչ՝ նաև վայելքի) արդյունք: Այս ամենն, ըստ իս, միանգամայն ճշգրիտ կերպով վերագրելի է Մասնուրյանի երաժշտությանը, որտեղ ժամանակակից կոմպոզիտորը կարծես երկխոսության մեջ է մտնում, մի կողմից, հայ ժողովրդի դարերով հավաքած երաժշտական ավանդույթի, իսկ մյուս կողմից՝ XX դարի հայ պոեզիայի հետ՝ մեկնաբանելով և է՛լ ավելի երգեցիկ դարձնելով այն՝ մերթ ճկունացնելով, մերթ, ընդհակառակը, շեշտելով հայոց լեզվի «բաղաձայների կույտերը»: Մինչդեռ խորհրդային շրջանի գաղափարախոսության համաձայն երգչախումբը դիտարկվում էր նախևառաջ որպես երևակայական «ժողովրդի» ահեղ, որոշիչ, սակայն նաև ապաստանականացված «ձայն», Մասնուրյանի խմբերգային գրելաձևի թափանցիկությունն ու յուրաքանչյուր առանձին զօնի նկատմամբ խնամքը՝ անգամ ամենաթանձր հյուսվածքներում, վերադարձնում է մեզ ավելի վաղ շրջանի, առաջին հերթին՝ Կոմիտասի երաժշտության հատկանիշներին՝ իհարկե, անհաղորդ չմնալով XX դարի երաժշտարվեստի բուռն զարգացումներին:

Գրականության մեծ գիտակ Ռոբերտ Շումանի նման, Մասնուրյանը երբեք չի «երգացրել» վատ, անորակ տեքստեր: Հիշում եմ նրա ռեպլիկը, երբ ես մի անգամ կիսվեցի նրա հետ՝ կանգնած լինելով դժվար մի ընտրության առջև: Ինձ առաջարկված էր երաժշտություն գրել մի տեքստով,

որի գեղարվեստական որակների նկատմամբ ես խիստ կասկածներ ունեմ: Այդ տեքստով երաժշտություն գրելուց էր կախված հսկայական ու չափազանց գայթակղիչ մի նախագծի իրականացումը:

Մանսուրյանը կարդաց տեքստը, և այնուհետև ասաց. «Եվ դու դա պիտի թո՛ղ դարձնես»: Մանսուրյանի խմբերգային, և առհասարակ վոկալ ստեղծագործությունները լսելիս, պարզ է դառնում մի բան. անկախ դրանից, թե ինչպիսին է այդ երաժշտության նկատմամբ մեր վերաբերմունքը, բառի և մեղեդային գծի կապն այստեղ անվրեպ է և բխում է պոեզիայի խորը, ոչ առօրեական ընթերցումից ու անմնացորդ յուրացումից:

Այս ժողովածուի մեջ ընդգրկված խմբերգերը բազմիցս հնչել են, սակայն ձայնասկավառակի տեսքով հանդես են գալիս առաջին անգամ: Այս ստեղծագործությունները, գրված լինելով 1969-ից 2010 թթ. ընդգրկող լայն ժամանակահատվածում, ներկայացնում են Մանսուրյանի երաժշտական մտածողության տարբեր փուլերը: Այնուամենայնիվ, խմբերգային գրելանկի սպեցիֆիկան ինչ-որ չափով «ժարթեցնում» է ոճական տարբերությունները, և եթե գործիքային երաժշտության մեջ պարզ տեսանելի է Մանսուրյանի որդեգրած տարբեր ոճերի միջև ընկած գեղագիտական ճեղքվածքը, ապա այստեղ հեշտությամբ կարելի է գտնել, ավելի շուտ, ընդհանուր գծեր, բան իրարամերձ հակասություններ:

Կոստան Չարյանի տեքստերով գրված «Երեք ասացված»-ը ձայնասկավառակում ներկայացված ամենավաղ շրջանի ստեղծագործությունն է, թեպետ պետք է հաշվի առնել, որ այդ երաժշտության ստեղծման պահին կոմպոզիտորն արդեն իսկ հեղինակել է մի շարք երկեր, որոնք մեծապես փոփոխեցին խորհրդային շրջանի հայ երաժշտության կերպարը (խոսքը, օրինակ, Դաշնամուրային սոնատի կամ «Չորս հայրենների» մասին է): Ու թեպետ «Ասացվածների» երաժշտական լեզվի հիմքում ընկած է մոդալ մտածողությունը, իսկ առանձին մասերի ներքին կառուցվածքի մեջ հնարավոր է կապ գտնել կոմիտասյան խմբերգերի ձևակառուցման հետ, երիտասարդ Մանսուրյանի հղման արջուրները շատ ավելի ընդարձակ են: Այսպես, օրինակ, ազատ, ճկուն մետրերի օգտագործումը, ինչպես նաև պոետիկայի նշանների գործածման առանձնահատկությունները երբեմն հիշեցնում են Օլիվյե Մեսիանի երաժշտության որոշ մանրամասները: «Ասացվածների» խիստ բառաձայնությունը մեկ խորալային է, մեկ էլ՝ «պոլիմոտոլիկ» (կիբառելով կոմպոզիտոր Սերգեյ Աղաջանյանի առաջարկած տերմինը)։ Խմիտացիոն բազմաձայնությունն այստեղ փոխարինված է ենթաձայնային բազմաձայնությամբ, իսկ լայնաշունչ ֆրագավորումը է՛լ ավելի մեծ չափով, բան այլուր, չի տեղավորվում մետրի պարբերական բաբախման մեջ՝ առաջ բաշելով Մանսուրյանի երաժշտության վաղ շրջանի համար այնքան բնորոշ ոչ

պարբերական տակտավորման
անհրաժեշտություն:

Հովհաննես Թումանյանի
բանաստեղծությունները հնչեցնող
«Գարնան երգեր» վեց մասանի շարքը
մեղեդային առումով բավականին
պարզ է: Եվ դա պատահական
չէ, քանի որ այստեղ մենք գործ
ունենք թումանյանական խաղուն,
կարծես ոչ թե հեղինակային, այլ
ժողովրդական բառի երաժշտական
մարմնավորման հետ: Շեշտարկության
առանձնակատկությունների
շնորհիվ երբեմն թվում է, որ այս
երաժշտությունն ինքը գրված է
«բարբառով»՝ այնքան անբասկելի է
այստեղ կապը խոսքի և մեղեդային
գծի միջև: Ու չնայած Մանսուրյանի
երաժշտության կատարողների առջև
կանգնած որոշ խնդիրներին, թվում է,
որ այս ստեղծագործությունը կարող
է մատչելի լինել ոչ միայն խիստ
պրոֆեսիոնալ, այլ նաև սիրողական
երգչախմբերի համար:
Ինչ վերաբերվում է Ավետիս
Խաչատրյանի բառերով գրված
«Վեց խմբերգ»-ին, ապա դրանք
ներկայացնում են Մանսուրյանի
երաժշտության նորագույն
շրջանը: Այս շրջանի խմբերգային
երաժշտությունը բնութագրելիս՝
անհնարին է շրջանցել մինչ այդ
գրված Մանսուրյանի կարևորագույն
ստեղծագործություններից մեկը՝
Ե. Չարենցի բանաստեղծությունների
հիման վրա գրված «Ars poetica»
խմբերգային բազմամաս երկը (1996-
2000): «Ars poetica»-ի երաժշտությունը
սուր է, հագեցած, դրամատիկ,
երբեմն՝ նույնիսկ ողբերգական.

կոմպոզիտորն այստեղ մերկանում
է որպես անձ՝ առաջին անգամ
հնչեցնելով «Ես» բառը, երաժշտությամբ
հաղորդելով վառ արտահայտված
անձնավորվածություն¹: Այնինչ
Խաչատրյանի բանաստեղծություններին
անդրադառնալիս՝ Մանսուրյանը
կրկին վերադարձ է կատարում դեպի
երաժշտության խոհափիլիսոփայական,
չափավոր տոնը՝ առանց բուռն
զգացմունքային ժայթքումների,
այդուհանդերձ երաժշտությանը
հաղորդելով նոր, ավելի մտերմիկ,
ներհայեցողական երանգներ:

Մանսուրյանի երաժշտության նոր
շրջանում աստիճանաբար վերանում է
վոկալ և գործիքային երաժշտության
միջև ընկած պատկերը. գործիքայինը
դառնում է է՛լ ավելի երգեցիկ, քան
երբևէ, իսկ վոկալը՝ զուսպ ու գծային,
նմանվելով գործիքային խիստ
գրեկանկի նուրբ «կալիգրաֆիկ»
ժեստերի: Եվ պատահական չէ, որ
շարքի վերջին մասը հաճախ հնչում է
գործիքային տարբեր կազմերի համար
փոխադրություններով՝ «Testament»
անվանմամբ:

Արթուր Ավանեսով

¹ «Ars poetica»-ի
ձայնագրությունը՝ Ռ. Մլեքյանի
դեկավարությամբ Հայաստանի
պետական կամերային
երգչախմբի կատարմամբ,
իրատարակվել է գերմանական
ECM Records-ի կողմից (ECM
New Series 1895):

INTRODUCTION

Like the art of dance, music consists of various gestures. The delicacy and plasticity of these gestures, their combination and collocation greatly determine the inner qualities of music, as well as the subconscious impression music leaves on us. It is difficult to verbally describe that impression, which usually remains in our memory as an emotionally intense spot; we thus find ourselves unable to express ourselves in any way or form other than profound and speechless admiration for the inexplicable.

Tigran Mansurian's compositions, particularly the works composed during recent decades, often contain one particular gesture-like motif. Comprised of four to five notes, it soars up and high into the air, as if climbing to the downbeat with the intervals of seconds and thirds. This motif can be compared to a pair of hands reaching out for the skies or a glance an unprepared observer accidentally casts above from the center of the temple to discover the unexpected, deep heights of the dome. These details, minute at first sight, constitute the structure of the musical form, its emotional dimension. It does not matter thereupon what this motif intends to portray: slender femininity, Mount Alagez immersed in the stellar height,

or the depth of the sea. From the very first steps, the composer draws a kind of perspective whence each of the following sounds or phrases evokes haunting echoes in the souls of the appreciative audience.

Choral music is no new genre for Armenian classical music. It could be stated that Armenian classical music per se originated from the pieces written for the choir. It would probably suffice to mention choral works by Makar Yekmalyan, Kristapor Kara-Murza and, surely, Komitas, in terms of the crystallization of the image of national music in these choral compositions and the clarity of its identity. Is it not paradoxical for a nation that historically lacked choral polyphony to create its classical music via forming singing groups, developing repertoires for them and polyphonizing its old and new songs, originally intended for solo performance? Yet, according to Theodor Adorno's definition, "polyphonic music says "we", even if it lives as a conception only in the mind of a composer". This "we" grows extremely topical when it refers to the new interpretation of the old; as if the composer interweaves his own voice with the old voices coming from the depth of centuries; his musical composition

thus presents itself as a shared result of some virtual, yet enjoyable collaboration.

I believe, all of the aforementioned can be duly applied to Mansurian's music. The modern composer seems to converse with the historically accrued musical heritage of the Armenian nation on the one hand, and 20th century Armenian poetry on the other, giving it a "singing" interpretation, softening it at times or, conversely, emphasizing the "consonant clusters" of the Armenian language at other times. While the ideology of the Soviet era regarded the choir first of all as the solemn, determinative and yet, depersonalized voice of the imaginary "people", the transparency of Mansurian's choral compositional style and the thoughtfulness toward each melodic line, even in the most condensed musical textures, return us to an earlier period, first and foremost, to the qualities of Komitas' music, along with the impetuous developments of the 20th century music.

Like Robert Schumann, a great connoisseur of literature, Mansurian never "sang" poor, low quality texts.

I remember his comment when I once confided in him; I was facing a

challenging dilemma as I was offered to compose music based on a text the artistic qualities of which raised serious doubts in me. However, the implementation of a large-scale and an extremely tempting project depended on the music to be written using that text. After reading the text Mansurian said, "So, are you really going to make this your own?"

When one hears Mansurian's pieces of choral compositions and vocal music in general, irrespective of one's attitude toward the music, one cannot help admiring the perfect harmony between the text and the melodic line as it stems from the deep and unconventional reading of the poetry and its thorough perception.

The choral compositions included in this collection have been numerous performed but are presented on a CD for the first time. The compositions written within a substantial period of 1969-2010 cover the various stages of Mansurian's musical thinking. While the specificity of choral compositions may "level out" stylistic differences to a certain degree, the instrumental music clearly reveals the aesthetic variance of the numerous styles that Mansurian adopted, and it is here where one can easily discern predominantly general traits rather than clashing discrepancies. "Three Narrations" presented on the

CD was composed based on texts by Kostan Zarian and belongs to the earliest creative period, though by the time it was written the composer had authored a series of works that greatly influenced and altered the image of the Soviet Armenian music (e.g. "Piano Sonata" or "Four Hayrens"). Though the musical language of the "Three Narrations" is based on modal thinking, and in certain parts one can feel the connection with Komitas' choral structures, the range of young Mansurian's reference sources is much more expansive. Hence, for example, the usage of flexible measures and peculiar accidentals remind us at times of some music details by Olivier Messiaen.

The pronounced four-part polyphony of "Three Narrations" is sometimes choral and "polymonodic" at other times (the term proposed by composer Sergey Aghajanyan is applied here). The imitative polyphony is replaced with heterophony, while the elaborate phrasing, more than anywhere else, refuses to fit within the regular beats, revealing the urge for the irregular measure, so typical of the early period of Mansurian's music.

The six-parted series of "Spring Songs" voicing poems by Hovhannes Tumanyan are quite simple from

the modal standpoint, and it is no coincidence as here we deal with the musical embodiment of Tumanyan's playful narration, national to the core and seemingly free of any authorship. The peculiar accents create an illusion that the music itself is written in a dialect, so close and inseparable are the ties between the lyrics and the melodic line. Despite certain challenges performers of Mansurian's music may face, it seems like this composition can be equally accessible both for professional and amateur choirs.

As far as "Six Choral Songs", a composition based on the text by Avetik Isahakian, is concerned, the piece represents the recent period of Mansurian's music. It would be impossible to characterize the choral music of this period without mentioning the previously written "Ars Poetica", the multi-movement choral composition based on poems by Yeghishe Charents (1996-2000), one of the most pivotal Mansurian's compositions. The music of "Ars Poetica" is acute, intense, dramatic, and sometimes even tragic. The composer reveals his identity here, voicing his own self for the first time and highly personalizing the music¹.

In his reference to Isahakyan's poems Mansurian returns to the philosophically reflective moderate

pitch; devoid now of tumultuous emotional outbursts, the music still communicates new, more intimate and insightful nuances. In the new period of Mansurian's composition the borderline between vocal and instrumental music gradually fades away; the instrumental gets more vocal qualities, while the vocal shapes into discreet, linear and gentle "calligraphic" gestures of the strict instrumental style. It is thus no mere chance that the last movement of the series is often performed via various renderings for different instrumental combinations under the title of "Testament".

Artur Avanesov

¹The recording of "Ars poetica" performed by the Armenian State Chamber Choir (conductor R. Mikeyan) was issued by ECM Records, Germany (ECM New Series 1895).

Ծով

Խոսք՝ Ավետիք Խահակյանի

Ծով, եկան ազգեր և թո շառաչին
Խառնեցին իրենց երգերը ջնջին:

Եվ հիմա նրանք հավիտյան լռել,
Անցել են անդարձ, դարձել առասպել:

Բայց դու, անտարբեր, երգում ես կրկին
Բյուր դարեր եկած թո երգերը հին:

Կըզան Նոր երգով ազգեր Նորանոր,
Կերգեն ու կանցնեն ազգեր թյուրավոր:

Եվ կանհետանան անտապանագիր,
Եվ նրանց հիշող չի մնա մեկ իր:

Բայց դու, անփոփոխ, կերգես վերստին
Բյուր դարեր երգած թո երգերը հին:

Եվ սակայն մի օր, նման մարդկության,
Կըլռես և դու, անդարձ, հավիտյան:

Sea

Text: Avetik Isahakian

Sea, nations came and filled your roar
With their hissing too futile.

Where are they now? Silent are their graves,
And they are gone, as gone is their race.

While you, the nonchalant, sing your song again,
Your centenary songs through meandering years.

New nations will come to hum their songs,
To sing them and pass as shadows and ghosts.

They shall disappear; nameless are their graves,
And nothing around shall bear their trace.

Yet, you, the unaltered, shall rejoice just then,
Your songs of millennia shall be heard again.

But one day too far, to humanity due,
Silent shall you grow, irreversibly, too.

Ռավեննայում

Խոսք՝ Ավետիք Իսահակյանի

Արարատի ծեր կատարին
Դար է եկել, վայրկյանի պես,
Ու անցել:

Անհուն թվով կայծակների
Սուրն է բեկվել ադամանդին,
Ու անցել:

Մահախուճապ սերունդների
Աչքն է դիպել լույս զազաթին,
Ու անցել:

Հերթը հիմա քոնն է մի պահ.
Դու էլ նայիր սեզ ճակատին,

Ու անցիր...

In Ravenna

Text: Avetik Isahakian

The centuries have brushed by
its summit like minutes
and have gone.

Lightning bolts have flashed
their swords, crushed their knives
against it's diamond crest and have gone.

Dying eyes have lifted
their last light against it's light
and have gone.

For a minute, a moment, it's your turn
to face Ararat's proud forehead

before you're gone.

Արևելքի հավքը

Խոսք՝ Ավետիք Իսահակյանի

Արևելքից մի հավք եկավ
Ոսկի հակինթ թևերով, -
Վառ արևի խորքից եկավ
Աշխարհով մեկ՝ ձայն տալով.

- «Ես եմ կյանքը. - կյանքն է երազ
Մեծ քնի մեջ աշխարհի.
Մարդն է ոգի, մարդն է դողանջ
Մեծ զանգի մեջ աշխարհի»:

Եվ իմաստուն հավքը ճախրեց,
Թռավ դեպի արևմուտք.
Եվ թևաթափ լուռ մխրճվեց
Մահվան ծովում՝ սև ու սուգ...

The Bird of the East

Text: Avetik Isahakian

A bird came flying from the East
On wings of hyacinth and gold,
From the blazing Sun's depths it came,
Voicing its song across the world.

"I am life, and life's a dream
In the world's soundest of sleeps.
A human is one's soul; a human is the peal
Of a big bell which the world is."

And the sage bird soared up and high
To fly further toward the West,
But it fell silently and broken-winged,
Crashing into the mourning sea of death.

Ալագյազը աստղերի մեջ

Խոսք՝ Ավետիք Իսահակյանի

Ալագյազը՝ աստղերի մեջ՝
Ադամանդե թագը գլխին՝
Սարերեն վեր, ամպերեն վեր,
Թիկն է տվել զմրուխտ գահին:

Սինամ-հավքի թևեր ունիմ,
Թռնիմ կերթամ Ալագյազ,
Ճակտիս աստղե պսակ ունիմ,
Սրտիս միջին – զամ երազ:

Սրտիս միջին դրախտ ունիմ,
Վարդ ու բլբուլ, սեր ու սազ,-
Արի գիրկս մարմար շարուս,
Թռնիմք, երթանք Ալագյազ:

Alagez in the Stars

Text: Avetik Isahakian

Mount Alagez, high in the stars,
A diamond crown upon his dome,
High up the hills, high up the clouds,
Leaning upon his emerald throne.

I have got wings of Sinam Bird to fly
To Alagez, right from the start,
A stellar wreath upon my brow,
A rainbow dream inside my heart.

A paradise down in my soul,
With roses, Firebirds, love and saz,
Come to my bosom, my marble Zaro,
Let us fly straight to Alagez!

Սև-մուլթ ամպեր

Խոսք՝ Ավետիք Իսահակյանի

Սև - մուլթ ամպեր ճակտիդ դիզվան,
Դուման հագար, Ալազյա՛գ,
Սրտումս արև էլ չի ծաղկում,
Սիրտս է՛լ դուման, Ալազյա՛գ:

Չառ փեշերդդ անցա, տեսա,
Առանց դարդի սիրտ չըկար,
Ա՛խ, իմանաա, ջա՛ն Ալազյա՛գ,
Իմ դարդիս պես դարդ չկար...

- Է՛յ Մանթաշի նըխշուն հավքեր,
Իմ դարդըս որ՝ ձերն եղներ,
Ձեր էդ գառ - վառ, խաա -
փետուրներ
Կսևնային, քանց գիշեր:

- Է՛յ Մանթաշի մարմանդ հովեր,
Իմ դարդըս որ՝ ձերն եղներ,
Ձեր ծաղկանուշ բուրմունքն անուշ
Թույն ու տոթի կփոխվեր:

- Յե՛ն վա՛խ... կտրան իմ թևերս,
Ընկա գիրկդդ, Ալազյա՛գ,
Ա՛խ, մեծ սըրտիդ սեղմեմ սիրտս,
Լամ, արուն լամ, Ալազյա՛գ...

Dark, Leaden Clouds

Text: Avetik Isahakian

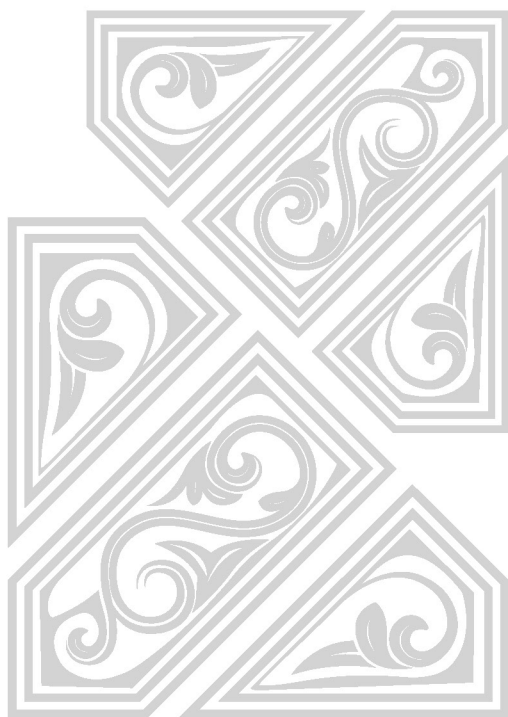
Dark, leaden clouds heaped upon your brow,
You were veiled in mist, Alagez.
There was no sunshine within my heart,
It, too, was veiled in mist, Alagez.

I saw your beauteous flanks as I went past,
There is no heart without sorrow;
If only you knew it, dearest Alagez,
There is no sorrow like mine!

O, fairest fowls of Mantash,
If my sorrow were your own,
Your brightly coloured feathers
Would turn black as the night.

"O, gentle breezes of Mantash,
If my sorrows were your own,
Your fragrant flowery scents would turn
Into poisonous, suffocating air."

Alas, both my wings are broken, Alagez,
And I have fallen into your bosom;
O, let me press my heart to your grieving heart,
Let me shed tears of blood; O, let me Alagez...!

Ալագյազի լանջերում

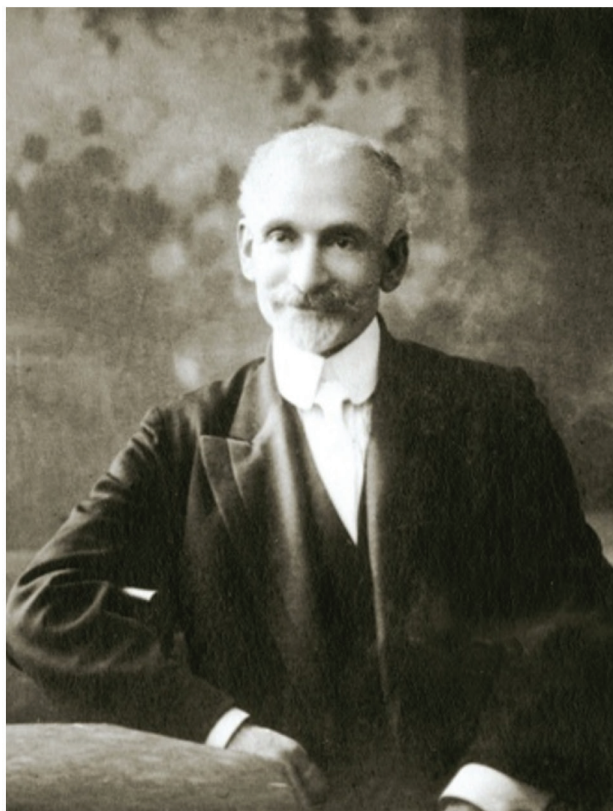
Խոսք՝ Ավետիք Խաչատրյանի

Ես որ մեռնիմ՝ ինձ կթաղեք
Ալագյազի լանջերում,
Որ Մանթաշից հովերը գան,
Վրաս հևան ու երթան,
Գերեզմանիս չորս դին փռվին
Ցորեն արտերն ու ցոլան,
Եվ ուռիներն՝ մազերն արծակ,
Վրաս ընկնին, անուշ լան...

On the Slopes of Alagez

Text: Avetik Isahakian

When I die, oh, bury me
Upon the slopes of Alagez,
That the winds from Mantash
May blow upon me and depart:
That all around my grave
The cornfields may sparkle,
And the willows, with hair loose,
Lean over me and shed sweet tears....

Արագիլ (Ժողովրդական)

Խոսք՝ Հովհաննես Թումանյանի

Արագի՛լ, բարով եկար,
Հա՛յ, արագի՛լ, բարով եկար.
Դու մեզ գարնան նշան բերիր,
Մեր սրտերը ուրախ արիր:

Արագի՛լ, երբ գնացիր,
Դու մեզանից երբ գնացիր,
Հա՛՛ փչեցին բուք ու բորան,
Ծաղիկները ամեն տարան:

Արագի՛լ, բարով եկար,
Հա՛յ, արագի՛լ, բարով եկար,
Բունըդ շինիր դու մեր ծառին,
Մեզ մօտ մնայ ամբողջ տարին:

Stork

Text: Hovhannes Toumanian

Welcome, stork,
Oh, stork, you are welcome.
You brought us the sign of spring,
You made our hearts happy.

Stork, when you went away,
When you departed from us,
Wind and storm blew so severe
They took all the flowers away.

Welcome, stork,
Oh, stork, you are welcome.
Make your nest upon our tree,
And stay with us the whole year through.

Ուլունք (ժողովրդական)

Խոսք՝ Հովհաննես Թումանյանի

Գարուն եկաւ ամպերով,
Ամպերը եկան անձրեւով,
Անձրեւը տանեմ արտին տամ,
Արտը ինձ ցորեն տայ.

Ցորենը տանեմ ջաղացին տամ,
Ջաղացը ինձ ալիւր տայ,
Ալիւրը տանեմ տաշտին տամ,
Տաշտը ինձ խմոր տայ.

Խմորը տանեմ թոնրին տամ,
Թոնիրը ինձ հաց տայ,
Հացը տանեմ բոշին տամ,
Բոշեն ինձ ուլունք տայ.

Ուլունքը տանեմ նանիս տամ,
Նանս ինձ ծեծի՛, ծեծի՛,
Տանից բշի, դուրս անի:

Beads

Text: Hovhannes Toumanian

Spring has come with clouds,
Clouds have come with rain,
Let the rain fall upon the fields,
Let the fields give me grain.

I'll take the grain to the mill,
The mill will give me flour;
I'll take the flour to the trough,
The trough will give me dough.

I'll take the dough to the hearth,
The hearth will give me bread;
I'll take the bread to the gypsy,
The gypsy will give me beads.

I'll take the beads to my granny,
My granny will give me a good beating,
And drive me away from home.

ՃՆՃՂՈՒԼՆԵՐ (Ժողովրդական)

Խոսք՝ Հովհաննես Թումանյանի

Կոտ ու կես կորեկ ունեմ ցանելու համար,
Ճճճղուկներ թռան եկան ուտելու համար,
Կռացայ բար վեր առա զարկելու համար,
Ղասաքներ դանակ բերին մորթելու համար,
Աղջիկներ թեւ բաշեցին փետրելու համար:
Պառաւներ պղինձ դրին եփելու համար,
Դուռ-դրկից շուրջ բազմեցին ուտելու համար,
Տերտերներ խաչով եկան օրհնելու համար,
Աշուղներ սազով եկան գովելու համար:

Ա՛յ ճճճղուկիկ,
Կարմիր տոտիկ, սպիտակ փորիկ,
Ուտեն կուտիկ, խմեն ջրիկ
Առուի եզրիկ, պատիկ-մստիկ,
Փախչեն երթան ման գալու համար:

Sparrows

Text: Hovhannes Toumanian

I have a jug and a half of wheat to sow,
Sparrows came flying to eat the grain,
I picked up a stone to strike them,
Butchers came with their knives to slay them,
Girls rolled up their sleeves to pluck them,
Old women prepared pots to cook them,
Neighbors sat around to eat them,
Clergymen came with crosses to bless them,
Saz-playing bards came to sing their praise.

O, tiny sparrows,
Red -footed, white bellied,
Eating seed, drinking water
By the brook, itsy-bitsy,
Let them flee and fly about.

Կոյր աշուղը

Խոսք՝ Հովհաննես Թումանյանի

Կոյր աշուղը մի տան բակում
Եկել նստել երգ է երգում.
Երգում է ու սագին տալի
Էնպես տխու՛ր ու սրտալի.

«Է՛յ, պարոններ, երևե՛կ նրան,
Ով տեսնում է ամեն օր
Կապոյտ կամար, արեւի լոյս
Ու երեսը իրեն մօր»:

Երգում է ու սագին տալի
Տխուր-տխուր ու սրտալի:

The Blind Bard

Text: Hovhannes Toumanian

In the courtyard of a house
The blind bard sings a song,
He strums his saz as he sings
With such passionate sadness.

"O, gentlemen! Blessed is he
Who every passing day sees
The azure skies, the light of day,
And his mother's face."

He strums his saz as he sings,
O so sad and passionately.

Կանանչ ախպեր

Խոսք՝ Հովհաննես Թումանյանի

Է՛յ կանանչ ախպեր,
Է՛յ ճանանչ ախպեր,

Արի՛, բեզ հետ բեր
Արեւի շողեր.
Բեր՝ անուշահոտ
Ծիւ, ծաղիկ ու խոտ,
Կարկաջուն վտակ,
Երկինք կապուտակ,
Խառնուրդի հաւքեր,
Չրընգան երգեր,
Գառների մային,
Խաղ ուրախութիւն.

Է՛յ կանանչ ախպեր,
Է՛յ ճանանչ ախպեր:

Hey, Green

Text: Hovhannes Toumanian

O blooming youth
My radiant brother,

Come and bring along
The rays of the sun,
Bring the fragrance
Of twigs, flowers and sedges,
A rippling brook,
And a blue sky,
Multi-colored birds,
Multi-toned songs,
The bleating of sheep,
Joy and merriment.

O blooming youth
My radiant brother.

Հովհի հրաժեշտը

Խոսք՝ Հովհաննես Թումանյանի

Մնաք բարով, դուք, արօտներ սիրուն,
Ամառն անց կացաւ, հօտն իջնում է տուն:

Մենք ետ կըգանք ձեզ նորեկ գարունքին,
Երբ զարթնեն ուրախ երգերը կրկին,

Երբ որ սարերը զուգուն կանաչով,
Երբ որ ջրերը վազեն կարկաչով:

Մնաք բարով, դուք, արօտներ սիրուն,
Ամառն անց կացաւ, հօտն իջնում է տուն:

Shepherd's Farewell

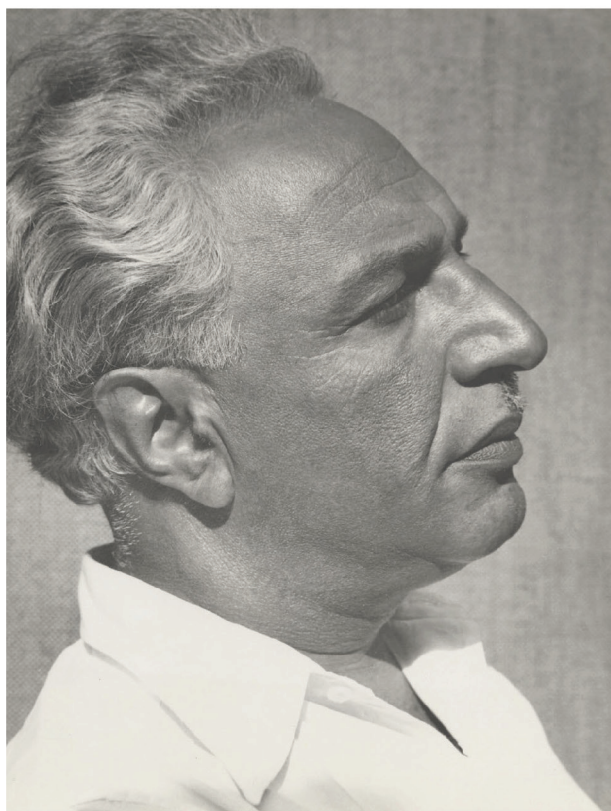
Text: Hovhannes Tounanian

Farewell, O lovely meadows,
Summer is over, and the flock is homeward
bound.

We shall return to you the coming spring,
When gay songs arise again,

When the mountains are clad in green,
When the rippling brooks run along singing.

Farewell, O lovely meadows,
Summer is over, and the flock is homeward
bound.

Ասացված հոր համար

Խոսք՝ Կոստան Չարյանի

Հայր մեր
Մղձավանջ տարածությանց և
կանթեղված անհունների.
Հայր մեր սովի,
Հրեշտակների գեղազանգուր –
Տխուր- տխուր –
Գիշերանց մեջ դիակների մոտ աղոթող
Աղոթքներով սարսուռառող:

Հայր մեր
պատռած սրտի,
այս խեղճ ու հեք
Վանականի, ջահիր ջահեր անհունածին
և առ սիրտը բալան-բալան, այրվող հեծող,
օրհասական վանականի սիրտը խոնարհ,
խղաերազ վանականի սիրտը պատառ,
առ – ա՛ռ,
Հայր մեր

Dictum for the Father

Text: Kostan Zarian

Our father
Of spacious nightmares and eternal lights,
Our father of starvation and
Angels of divine curls,
Sorrowfully, grievously
Praying in the pitch-dark next to corpses,
Shivering with prayers.

Our father
Of a ruptured heart,
Of this miserable and ruthless monk,
Do light the eternal torches
And take this burning, sighing heart apart,
This humble heart of a monk in agony,
Take this monk's heart, insane with grief,
And tear it piece by piece,
Our Lord.

Ասացված երգչի համար

Խոսք՝ Կոստան Չարյանի

Ոսկե փետուր լույս է սահում
պարտեզում,
Լուսինը մեղր է ածել թել- թել,
դաշտի վրա, լեռան գլխին, անտառում.
Մի նուրբ, ճիպոտ՝
սաղափ ճրագի հյուսք վառված,
Ծառերի մեջ զարմացած
Ճառագայթուն լարերի վրա մոգության,
երգ է բաշխում
տրտմության:

Dictum for the Singer

Text: Kostan Zarian

A light of golden feather glides along the
garden,
The moon is spinning honey threads,
Up in the fields, deep in the woods, high
on the hill,
A slender twig, a braid lit from the
mother-of-pearl fire,
Wondering still among the trees,
On the resplendent strings of magic,
It weaves its sorrow song to lace.

Ասացված աստղի համար

Խոսք՝ Կոստան Չարյանի

Աշնանամուտ երեկոյի եղեգնափող մի եղերերդ՝
Արարատյան դուռնի դաշտի
Հռիփսիմեի գմբեթի վրա՝
Ա՛ստղ է վառվում:

Հին զանգակներ Աշտարակից
Վաղարշապատ, Վաղարշապատ:
Կախարդական աղոթքներով,
Հին զանգակներ Աշտարակից
Վաղարշապատ, Վաղարշապատ:

Նարեկացու խոսքերի շուրջ
Մոմ են վառում, մոմ են վառում:
Հեռվում, հեռվում,
Հեռվում, հեռվում,
Նարեկացու խոսքերի շուրջ
Մոմ են վառում, մոմ են վառում:

Dictum for the Star

Text: Kostan Zarian

An elegy streaming out of a reed pipe on an
Indian summer night;
On the smooth plain of Ararat
A star is burning over St. Hripsime's dome!

Old bells ringing their magic prayers
From Ashtarak to Vagharshapat,
Old bells ringing
From Ashtarak to Vagharshapat.

Around words of Narekatsi's
Candles are lit, candles are lit.
Farther away,
Around words of Narekatsi's
Candles are lit, candles are lit.

Խմբերգեր Տիգրան Մանսուրյան

Նարեկացի Արվեստի Միություն

Երևան, 2016

Հայաստանի պետական կամերային
երգչախումբ

**Գեղարվեստական ղեկավար և
դիրիժոր՝**
Ռոբերտ Մլքեյան

Ձայնագրող և ձայնային համադրող՝
Արմեն Եգանյան

Նկարիչ ձևավորող և էջադրող՝
Վարանդ Զանդիլյան

Լուսանկարիչ՝
Գարեգին Աղաբեկյան

**Անգլերեն տեքստի մասնակի
թարգմանությունը՝**
Աննա Թալալյան

Սրբագրիչ՝
Մարինե Հարությունյան

Գործադիր պրոդյուսեր՝
Նարեկ Ցարոթինենան

**Հատուկ շնորհակալություն
Քեթրին Մանուելյանին**

Սույն հրատարակությունը թողարկվել է
Նարեկացի Արվեստի Միության կողմից
իր հիմնադրման 10-րդ տարեդարձի
կապակցությամբ:

Ձայնագրվել է Նարեկացի Արվեստի
Միության ստուդիայի կողմից
Սաղմոսավանքում:

Ձայնասկավառակի ձևավորման մեջ
օգտագործված են Մշո Առաքելյոց
վանքի դռան զարդաքանդակները:

© 2016 Նարեկացի Արվեստի Միություն

© 2016 Տիգրան Մանսուրյան

© 2016 Հայաստանի պետական
կամերային երգչախումբ

Choral Works Tigran Mansurian

Naregatsi Art Institute

Yerevan, 2016

Performed by:

The State Chamber Choir of Armenia

Artistic Director and Conductor:

Robert Mkkeyan

Mixing and mastering by:

Armen Yeganyan

Design concept and layout by:

Varant Kandilian

Photography by:

Garegin Aghabekyan

English text partially translated by:

Anna Talalyan

Proofreading by:

Marine Harutyunyan

Executive producer:

Nareg Hartounian

Special thanks to Kathryn Manuelian

This album is published by the Naregatsi Art Institute on the occasion of its 10th anniversary.

Recorded by the Naregatsi Recording Studio in the Monastery of Saghmosavank.

The ornaments of Holy Apostles Monastery of Mush are used for the decoration of the CD

© 2016 Naregatsi Art Institute

© 2016 Tigran Mansurian

© 2016 The State Chamber Choir of Armenia

Ծով
Ռավեննայում
Արևելքի հավքը
Ալադյազը աստղերի մեջ
Սև-մութ ամպեր
Ալադյազի լանջերում
Արագիլ
Ուլունք
Ճնդողկներ
Կոյր աշուղը
Կանանչ ախպեր
Յովի հրաժեշտը
Ասացված հոր համար
Ասացված երգչի համար
Ասացված աստղի համար

Sea
In Ravenna
The Bird of the East
Alagez in the Stars
Dark, Leaden Clouds
On the Slopes of Alagez
Stork
Beads
Sparrows
The Blind Bard
Hey, Green
Shepherd's Farewell
Dictum for the Father
Dictum for the Singer
Dictum for the Star

Նարեկացի Արվեստի Միություն
Naregatsi Art Institute

Տիգրան Մանուկյան - Խմբագիր

